

KUN LÁSZLÓ:

AZ ÚJKORI OLIMPIAI MOZGALOM ALAPJAINAK LERAKÁSA *(1894–1914)*

Immár kilencven esztendeje annak, hogy a párizsi Sorbonne Egyetemre összehívott nemzetközi atlétikai kongresszus utolsó napján 1894. június 23-án az a határozat született, hogy 1896-tól „A testnevelés ápolása és fejlesztése érdekében, valamint a népek ilyen irányú barátságos érintkezésének előmozdítására a hellén olimpiák mintájára négyévenként nagy játékokat rendeznek, amelyekre valamennyi kultúrnépet meghívunk”.

Kilenc évtized jókora történelmi távlat. Az olimpiák újkori életre-keltésével együtt megszületett olimpizmus historiográfiája felismerte, hogy az olimpiai mozgalom soktényezős fejlődésképletét nem lehet a négy évenként lejátszódó éremosztzkodás háttérzenéjévé komponálni. A négy évenként sorrakerülő nyári és téli játékok aktualitása időről-időre lehetővé tette az olimpiai mozgalom történetéről alkotott kép korrigálását. Bebizonyosodott, hogy az olimpizmus hosszú távon nem söpörhető be Huizinga „homo ludens”-ének apolitikus eszköztárába; ugyanakkor a hatalom politikai célzatú megközelítésnek épp úgy ellenáll, mint a nacionalisztikus, nemzeti oppozícióból történő kiaknázási törekvéseknek.

A sporttörténeti gondolkodás fő irányát meghatározó sportpublicisztikában azonban változatlanul tartja magát az a felfogás, amely az újkori olimpizmus létrejöttét – az adott összefüggésekből és kölcsönhatásokból kiragadva – Pierre de Coubertin francia báró személyében abszolutizálja. Diószegi István kifejezésével élve ez nem talány, hanem a történetírás kettős természetéből adódik. A múlt iránti érdeklődés nem csupán a kutató magánügye, amit egyéni és tudománytörténeti adottságok determinálnak, hanem a témakört manipuláló társadalmi törekvések kifejeződése. A tagadás tagadásának törvényszerűségével szembesítve azonban Coubertin és arisztokratikus környezetének ilyen értelmű előtérbe állítása aligha több mint egy rendkívül csábító oppozíció. Kétségtelenül alkalmas mind „a történelem formáló elit” elméleti tételeknek, mind pedig azoknak a vulgarizáló bírálatoknak az alátámasztására, amelyek az

Az olimpiai játékok alapításának 90. évfordulója alkalmából közöljük a soronkövetkező tanulmányokat.

olimpiai játékok körül időről-időre kirobbanó konfliktusok gyökereit a mű alkotójának „osztálykorlátaiban” és „idealizmusában” vélik felfedezni.

Pierre de Coubertin rendíthetetlenül hitt a nevelés mindenhatóságában. Hitte és vallotta, hogy a nevelés megreformálásával, az emberi tudat átformálásával igazságosabb társadalmi rend alakítható ki. Olyan illúziói voltak, hogy a társadalom fejlődését az emberek nézetei, gondolkodási módja határozza meg, másszóval a közvélemény kormányozza a világot. Vitathatatlan tény, hogy Coubertin az olimpiai mozgalmat nevelési eszméi megvalósításának egyik eszközeként fogta fel. Ebből azonban még nem adódik az a következtetés sem, hogy az újkori olimpizmus Coubertin nevelésügyi reformtörekvéseinek pusztá melléktermékeként jött volna létre.

Az olimpiai játékok felélesztésére irányuló törekvések ugyanis messze megelőzték Coubertin színrelépését. Az erre irányuló kísérletek egyik legkiforrottabb példáját a török fennhatóság lerázásáért harcoló pánhellén olimpiai mozgalom szolgáltatja. Röviddel a drinápolyi békekötést (1829) követően – az akkor még csupán Livadiára és a Peloponnészosz-félszigetre kiterjedő gyámállam egyik városában – Pürgoszban Fürst Hermann Pückler herceg vezetésével olimpiai bizottságot hoztak létre (1836). A bizottság 1838 március 25-én, a görögök nemzeti ünnepnapján, Letrinoi faluban megrendezte az első újkori olimpiai játékokat. Vállalkozásuk távlatilag ugyan kudarcba fulladt, de maga az elgondolás élénk visszhangot váltott ki a királyi udvarban és a Földközi-tenger keleti medencéjében szétszórta élő görög közösségek körében. Ennek volt köszönhető, hogy az 1850-es években Evangelosz Zappasz görög szabadságharcos alapítványának felhasználásával Athénben helyreállították Héródész Attikosz stadionját. Majd egy 1858-ban kiadott „királyi olimpiai rendelet” alapján – a felújított létesítményben 1859. november 15-én és 16-án lebonyolították az első pánhellén játékokat. Ide és az ezt követő szabálytalan időszakokban lezajló rendezvénysorozatra csak útlevelemmel vagy illegális körülmények között juthattak el az angol fennhatóság alatt élő Ión-szigetek, illetve a török uralom alatt lévő Kréta, Makedonia, Rhodosz és Thesszália képviselői. Nem lehet azon csodálkozni, hogy a játékok nemcsak a polgári-nemzeti sportmozgalom fejlesztésének váltak az ösztönzőivé, hanem a görög összetartozást kifejező nemzettudatnak is.

Coubertin eszmerendszerének kialakulásában döntő szerepe volt az arnoldizmus keresztényszocializmusban fogant sportpedagógiájának. A kölcsönhatás vizsgálat azonban nem hagyhatja figyelmen kívül az

1850-es évek elején fellépő angolszász olimpiai játék kísérleteket sem. A William Penny Brookes által 1850-ben alapított „Wenlock Olympian Society” égisze alatt az 1860-as évektől már rendszeres sporttalálkozók zajlottak Much Wenlockban. Később W.P. Brookes a wenlocki társaságot „National Olympic Association”-ná fejlesztette, majd 1881-ben Athénbe utazott és ott javaslatot tett arra, hogy a pánhellén játékokat ókori mintára négy éves periódusokban tartsák és hívjanak meg rá külföldi atlétákat is. Coubertin pedig 1890 őszén tekintette meg a wenlocki játékokat és a „Revue Athlétique” azévi decemberi számában elismerőleg nyilatkozott az angolok példaadó kezdeményezéséről. Tőlük függetlenül 1891 tavaszán J. Asley Cooper, a brit birodalom átszervezéséért küzdő „Empire Federalist” vezető politikusa tette közzé „Anglo-Saxon Olympiad” tervét. Elképzelésének lényege az volt, hogy az angolszász kultúrkör kapcsolatainak szorosabbra fűzése érdekében – négy évenként – valamennyi angolul beszélő nép amatőr sportolójának meghívásával, ipari és kulturális kiállításokkal egybekötött olimpiai játékokat kell szervezni.

Az újkori olimpiai mozgalom sajátos irányzatának létrehozásához döntő lökést adó coubertini életmű igazi jelentőségét nem csökkentei, hanem emeli, ha azt nem a vélt szándékok egyoldalúságából, hanem az ezeket determináló törvényszerűségeket és a történelmi alternatívák kölcsönhatásában értelmezzük. A 19. század második felében kibontakozó nemzetközi sportnyilvánosság szükségszerű velejárójaként jelentkező integrációs folyamatok jórészt az olimpizmustól függetlenül léptek színre. A nemzetközi értelemben vett sportszervezeti integráció főbb alternatívái a századforduló időszakában az alábbiakban körvonalazhatók:

1. A nemzetközi képviseltetés, illetve a kapcsolatkiépítés rendszere megreked a szakmai tapasztalatcseréknél, a protokoláris együttműködésnél és kultúrfeesztívalók (népünnepélyek) demonstratív bemutatóinál.
2. A teljesítménysport (rekordsport) összehasonlítását átengedik a szabadvállalkozás öntörvényű világának. Távolilag egymástól függetlenül rendezett kontinens- és világbajnokságok alakulnak ki. A nemzetközi versenyek szervezése monopolista magánvállalkozások, hírlaptrösztök és alkalmi testületek vadászterületévé válik. S mint ezt az utólag „nemkívánatos”-nak minősített Európa- és világbajnokságok története is igazolja, az egymással konkuráló rendezők lerontják a nemzetközi vetélkedések kulturális értékét, a sportélet beleragad a szabadverseny zavarába.
3. A sport integráció mechanizmusát államhatalmi csoportosulások vagy azok törekvéseit megtestesítő körök ragadják kézbe. Ebben az esetben a versenyteljesítmények magasszintű összemérésének jelképrendszere poli-

tikai, vallási vagy faji (pán-germán, pán-szláv, pán-angolszász, pán-hellén) érdekek kifejező eszközévé válik. Az élsport gyakorlatilag alárendelődik a már felosztott világ stabilizálására, illetőleg újrafelosztására törekvő erők célkitűzéseinek.

4. Nem volt kizárva annak lehetősége sem, hogy a nemzetközi munkásmozgalom – a fejlett országok kieleveződő osztályellentétei között – valamennyi előző alternatívát tagadó, saját internacionális érdekeit megtestesítő keretekbe szervezi a munkássportolókat.

5. Kialakul egy relatív függetlenségű, önszervező (self-recruiting body), politikailag el nem kötelezett, lokális érdekektől mentes versenyteljesítmény-összehasonlítást szervező központ, amely a sportélethez tapadt napi politikai ellentéteket és a sportági érdekkonfliktusokat éppen a képviseltetés presztízsen keresztül gyűri maga alá.

Az említett alternatívák a századforduló alatt és az azt követő évtizedekben gyakorlatilag is realizálódtak.

1. A demonstrációs struktúra alapján megszerveződtek a táncfesztiválok, a turisztikai és tornatalálkozók. 2. Kialakultak az egyes sportágak Európa- és világbajnokságai. 3. Faji, vallási, politikai és földrajzi elven létrejöttek a regionális játékok. 4. A politikailag elkötelezett proletárszervezetek kialakították a munkássport internacionálékat. 5. A relatív függetlenségű szervezőközpont pedig a Nemzetközi Olimpiai Bizottságban (NOB) öltött testet.

Az említett öt alternatíva – amely öt sajátos szervezeti struktúrát is megteremtett – egymással összefonódva, de nem egyszer az egymás elleni konfliktusok során járult hozzá a nemzetközi sportmozgalom arculatának megteremtéséhez. Anélkül, hogy az öt fő struktúrát külön-külön is bemutatnánk, egyértelműen kifejezhető, hogy a 20. század során a relatív függetlenségű, politikailag el nem kötelezett, sajátos ideológiájú olimpiai mozgalom és az olimpiai sportágak szövetségei kerültek a nemzetközi fejlődés homlokterébe. Természetesen badar dolog volna tagadni a NOB keretein kívül kibontakozó olyan sportágak mint az autóversenyezés, az alpinisztika, az asztalitenisz, a rugby, a sakk és a tenisz stb. jelentőségét. Az azonban kétségtelen, hogy az 1960-as évekig – lényegében az UNESCO Testnevelési és Sport Világtanácsának megalakulásáig – a NOB maradt a nemzetközi sportélet jogilag be nem iktatott, hivatalos diplomáciai szerződésekkel nem akreditált, egyetlen, mégis elismert központi fóruma, irányító és koordináló szerve.

Az olimpiai mozgalom coubertini alapvetése

Az 1894. június 23-án alapított Nemzetközi Olimpiai Bizottság, illetőleg az olimpiai mozgalom stratégiai és taktikai céljainak, szervezeti és szervezési gyakorlatának, vezetésmódszereinek, felelősségviszonyainak elemzésénél elvileg ugyanolyan nehézségekkel kell szembenézni, mint amelyek az állami szervezetek, vagy éppen a nemzetközi munkásmozgalom „demokratizmus és centralizmus” gyakorlatának vizsgálatai során is felmerültek. Ebből adódóan formailag az olimpiai mozgalom chartája is minősíthető ugyanazokkal a kritériumokkal, mint például a tömegpártok szervezeti szabályzata vagy az alkotmányok demokratikussága. A tartalmi vizsgálódás során azonban a demokratikus eszmény felfogásának minősége, az olimpiai mozgalom sajátos társadalmi szerepének történelmi fejlődéstendenciákhoz mért iránya, a nemzetközi kapcsolatrendszerben játszott szerepe, ideológiájának értéktartalma, „tagságának” és vezetőségének osztálypolitikai beidegződöttsége – illetve az említettek együttese – szolgálhat kiinduló alapként. Ugyanakkor e soktényezős képlet történeti megközelítése során szembe kell nézni egy állandóan visszatérő dilemmával is. Konkrétan azzal, hogy ennél a rendkívül politikaérzékeny, ugyanakkor törékeny struktúrájú nemzetközi szervezetnél más tényezők függvényében jelentkezik a működőképesség, a világban lezajló demokratikus fejlődési folyamatokban való közreműködés lehetősége és a szervezeti demokratizmus kérdése.

Az alternatív fejlődés konkrétságában az olimpizmust, mint a nemzetközi kapcsolatok és a testkultúra integrációjának sajátos alrendszerét fogjuk fel. Ilyen értelemben Coubertin műve nem – pedagógiai melléktermék vagy – önkényesen alkotott képződmény, hanem a testkultúra szervesen egymásra ható társadalmi jelenségeinek objektív létező szintézise.

Coubertin nem foglalkozott rendszerelmélettel. Ugyanakkor fejtegetéseiben és érveléseiben mindig a legalapvetőbb tényezőből, a szociális lényként értelmezett emberből indult ki. Az emberi tudatot, a testkultúrában megtestesült változó érdekviszonyokat és nem a rekordsport szenvedélyt tartotta a fejlődés mértékének. Tisztában volt azzal, hogy az embert, – mint társadalmi lényt – a többi emberrel a testkultúra területén is különféle ellentmondásos viszonyok sokasága kapcsolja össze. Ezért az olimpizmus nevelési rendszerével olyan személyiségformáló lehetőségeket kívánt kimunkálni, amelyek az ember és ember közötti konfliktusok áthidalására hivatottak. S egyben olyan eszmei elképzelések

megvalósítására mozgósított, amelyekben kinek-kinek a sajátos érdekei is kifejeződhetnek. Hatására az olimpiai mozgalom olyan alapelveket fogadott el, továbbá olyan közös célokat és értékeket tűzött zászlajára, amelyek az egyetemes emberi humanizmusból fakadó „igazságtartalmukon” és progresszív mivoltukon túl eléggé „általánosak” is voltak ahhoz, hogy azokat a világ valamennyi népe magáévá tehesse.* Ugyanakkor az egyes nemzetek számára is olyan „előnyöket” kínált, mint:

- a. a nemzetközi képviselő (legitimálás, a közvélemény befolyásolása, nemzeti öntudat) erősítése;
- b. a játékok megrendezéséből fakadó gazdasági, politikai és kulturális lehetőségek kamatoztatása;
- c. a kölcsönös, – de jórészt egyenlőtlen – függőségi viszonyok világában megteremtette a tényleges egyenlőség elvén alapuló nemzetközi kapcsolatok sajátos és egyedi formáját, azaz olyan elkötelezettségmentes viszonyrendszert létesített, amelyből konfliktusok esetén a résztvevők bármelyike tekintélyvesztés nélkül kiléphet. (Ezzel végső soron a diplomácia és a presztizspolitikai eszköztárát is gazdagította);
- d. a politikai befolyásolás vagy nyomás eszközeit, amellyel a hatalmi konfliktusok elmélyítése nélkül ki lehet fejezni az egyes országok pillanatnyilag eluralkodó politikai irányzatainak olimpiai chartát sértő kinövéseit.

Coubertin rendszerében a demokrácia kérdése, az olimpiai mozgalmat képező alkotóelemek (struktúra) céltételes kölcsönhatásának fundamentumaként jelenik meg. Ez a felismerés lehetővé teszi, hogy az olimpiizmus és a demokrácia témakörének vizsgálata során a demokrácia fogalmának elemző értékét és konstruktív sportpolitikai hatáslehetőségeit ne a társadalmi rendszerek általánosságában vagy a politikai irányzatok testkultúrájától elvont uralmi minőségében keressük. Így az olimpiai mozgalom demokráciáját mint a sajátos tevékenységre irányuló nemzetközi politikai

*A diszkrimináció, a hegemonizmus, a faji és osztályelőítéletek kizárása; a béke-szellem, a kalokagathia és a kulturális misszió ápolása. Ugyanakkor elvetette – vagy legalábbis háttérbeszorította – azokat a Michel Bréal, Kemény Ferenc és mások által ápolott illúziókat, hogy „...az olimpiai játékok határkövet és fordulópontot képeznének az emberi művelődés történelmében és a bennük rejlő etikai, társadalmi és politikai jelentőségüknél fogva az Európai Egyesült Államok létrehozásának kiindulási pontját alkotnák.” (Kemény Ferenc: Olympia Rediviva. Pester Lloyd, 1895. aug. 7. és 8. sz.).

gyakorlat egyik formáját értelmezzük, amely a játékokon való részvétel jogában, a testkulturához fűződő nemzeti érdekképviseleti mechanizmus hatékonyságában, a döntésbefolyásolást meghatározó intézményrendszer működésében, illetőleg annak kihatásaiban érhető tetten. Mozgástere a tagországok társadalmpolitikai rendszereinek nemzetközi szintésre kivetített – történelmileg változó – uralmi viszonyainak testkulturális vetületei, valamint az olimpiai sportágak nemzetközi szövetségeinek anyagi és presztizsérdekei között koordináló és manőverező nem kormányközi szervezet relatív önállóságában ölt testet.

Coubertin világosan látta, hogy az olimpizmus fennmaradása szempontjából különös jelentősége van a struktúra önállóságának és stabilitásának. Azaz a központosított szervezeti irányítás (centralizmus) hatékonysága, az összetevők szilárd kapcsolata és kölcsönhatása nélkül a rendszer elveszti életképességét. Ezt a célt szolgálta a NOB tagság önkiválasztó mechanizmusa. Továbbá pedig annak a szabálynak az elfogadtatása, hogy a NOB tagok nem saját nemzetüket képviselik, hanem magát a NOB testületét, illetőleg annak határozatait. Ugyanakkor azt is jól érzékelt, hogy az olimpizmus, mint kulturális alrendszer nem önmagában létezik, hanem a többi rendszerrel meghatározott összefüggésben. Az olimpizmus egyes alkotórészei – a nemzeti olimpiai bizottságok és a NOB által elismert nemzetközi sportszövetségek – ebben a rendszerben a társadalmi szükségletek tér- és időkoordinátái által meghatározott funkciókat töltenek be, amelyek reális felismerése csak történet-szociológiai közelítésben lehetséges.

Coubertin olimpiai mozgalom struktúrájában fellelhetők az ún. „népszuverénítás” elv vonásai is. Feltételezi a szilárd döntési centrumot és a központosított vezetés politikai szerkezetet, de magát az irányítást, a játékok lebonyolítását demokratikus formában – nemzeti olimpiai bizottságok, játékrendező bizottságok és a nemzetközi szövetségek bevonásával – kívánja megoldani.

Coubertin eszmerendszerét bírálói „eklektikus” és „idealista” jelzőkkel szokták illetni. Coubertin neohumanizmusban fogant művelődésemélete valójában elmarasztalható a társadalmi forradalom szellemi forradalomná transzponálásában, de a művelődésemény testkulturacentrikus újrafogalmazásával a maga módján harcostársává vált a valóságos kultúrforradalomért küzdő erőknél. Coubertin eszmerendszere tipológiailag a programideológiák csoportjába sorolható. Kiindulópontja a polgári demokrácia természetjogra épült emberjogkoncepciójának legitimációja. Megvalósítási eszközei között jelentős szerepet játszott az illuminizmus és karizmatizmus. Fő jellemzője a nézetek intézményesen garantált, nyilván-

nos ütköztetése. Maga a program, az adott állapotokkal szembeállított célkitűzés, polemikus formában, a fennálló állapotok kritikájaként került kifejezésre. A marxizmustól elütően nem épült „fő forrásokra” és nem tagozódott „fő alkotórészekre”. Épp ezért nem tudott kiindulni társadalmi erőkhöz kötött fő jellemzőkből, mint a jövőkép és az ellenségkép, ennek következtében az igényelt változásokat sem tudta fölvázolni az alaptípushoz viszonyított eltérésekben, hanem a jelenségekben megragadott történeti folyamatokból leszűrt következtetésekre épült.

Vertikális síkon vizsgálva Coubertin rendszere elméletileg magában hordozza mind a „kultúra demokratizálásának”, mindpedig a „kulturális demokrácia” együttesen jelentkező folyamatának igénylését. A századforduló történeti feltételei között azonban az olimpizmus csak a „test-kultúra demokratizálására”, azaz a kultúra sajátos területén tárgyiasult javainak felülről-lefelé történő közkinccsé tételére vállalkozhatott. A „kulturális demokrácia” egész életmódot magában foglaló autonómnál szélesebb értelemben vett, alulról-felfelé történő kiépítésének szorgalmazása még nem jelenthetett többet, mint a ma már szállóigévé vált „részvétel fontosságának” kinyilatkoztatását.

Az olimpiai mozgalom fejlődése 1894–1914 között

A Nemzetközi Olimpiai Bizottság 1894. június 23-án elfogadott alapító „Charta”-jának IX. pontjában a következő feladatok tömör megfogalmazása található:

„A NOB, amelyre az 1894-es párizsi kongresszus rábízta az újkori olimpiai játékok ellenőrzését, felelős:

1. A játékok rendszeres megtartásáért.
2. Az olimpiai játékok értékének biztosításáért; azoknak a történelem során kiemelkedő ideáknak szellemében, amelyek a játékok újjászületését szorgalmazó Coubertin-nek és munkatársainak a gondolatát vezérelték.
3. Az amatőr sportvetélkedést szorgalmazó szervezetek számának emeléséért.
4. Az amatőr sportmozgalom irányításáért és az országok és a versenyzők közötti barátság elmélyítéséért.”

Az előzőekben vázolt alapelvekből következően az 1894 és 1914 közötti időszakban a coubertini vezetéspolitikában három fő tendencia rajzolódott ki: a. az olimpiai mozgalom franciaországi és nemzetközi el-

ismertetéséért folytatott küzdelem: b. az olimpiai mozgalom függetlenségének megőrzése; c. a résztvevők körének kiszélesítése.

Az alapító kongresszust követően megindult az Athénnek ítélt 1896. évi játékok szervező munkája. Eleinte mindenfelől kedvező sajtó-visszhang érkezett. Hozzákezdtek a versenyprogramok kidolgozásához, illetve a nemzeti olimpiai bizottságok létrehozásához. Ugyanakkor Görögországban 1894 júniusa és októbere között egyetlen érdemi lépést sem tettek a játékok gyakorlati előkészítésére. Sőt Khariolosz Trikupisz görög miniszterelnök 1894 októberében úgy nyilatkozott, hogy „az államháztartás gondjai” és „az atlétikus sportok fejletlensége” miatt Athén 1896-ban még nem vállalkozhat a házigazda szerepre. Néhány hónap múlva a Deutsche Turn-Zeitungot követően a francia, az osztrák és az angol lapokban is megjelentek az aggályoskodó cikkek.

A Német Torna Szövetség lapja a francia sajtó Coubertin szájába adott sovinszta kitételei miatt háborgott. Valójában attól tartott, hogy az olimpiai játékokon a torna alárendelődik a többi sportág versenyszámainak. A francia sportolók egyrésze a németekkel való találkozótól viszolygott. Kerékpárosaik presztízsokokból nem akarták elismerni a nemzeti olimpiai bizottság képviselői jogosultságát. A Coubertinnel egyetértő atlétáktól pedig a francia kulturális minisztérium megtagadta a kiküldetési hozzájárulást. Oroszország sportkörei politikai okokból tartózkodtak egy olyan ország demonstrációjának támogatásától, ahonnan a cári diplomácia befolyását a korábbi évtizedekben kiszorították. Bécsben azt sérelmezték, hogy a Monarchiát a Nemzetközi Olimpiai Bizottságban a klatovi líceum egyik cseh tanára „képviselte”. A londoni sajtó az angol-szász olimpiai játékok tervezetének kútbaesésétől tartott, ha Coubertin programja megvalósul. S csak kuriózumként említjük, hogy a francia köztársasági elnök az egyik Bourbon herceg tiszteletbeli NOB kongresszusi tagságát kifogásolta, a Magyar Atlétikai Club vezérkara viszont Kemény Ferencet nem tartotta elég tekintélyes személyiségnek a diplomáciai képviselőre.

Az egymásra tornyosuló nehézségek láttán Coubertin nem rettent vissza. Sőt úgy tűnik, mintha már előzetesen is számolt volna velük. Ő ugyanis eredetileg az 1900-as évek elején a francia fővárosban akarta elindítani a játékok sorozatát.* Csupán az angol-szász olimpiai kísérletek kihívása, nem utolsósorban pedig a Párizsban élő Dimitriosz Vikelasz gö-

*Revue de Paris. 1894 június 15. szám.

rög író és neves műfordító győzte meg arról, hogy a görög királyi család, és a nép-tömegek olimpiával mélyen összefonódó nemzetudatára támaszkodva Athénben már 1896-ban napirendre tűzze az első találkozót.

Coubertin azonban semmit sem bízott a véletlenre, hanem egy „tartalék” rendezőről is igyekezett gondoskodni. Erre a szerepkörre a millenniumi ünnepekre készülő Budapest kínálkozott. Köztudomású, hogy 1894. április 4-én írt levelében Kemény Ferenc egri középiskolai tanárnak ajánlotta fel az alapító kongresszus egyik alelnöki tisztét. Az azonban már kevésbé ismert, hogy br. Juszth Zsigmond is közreműködött Coubertin olimpiai mozgalmat előkészítő csoportjában. Magán az alapító kongresszuson pedig – Kemény Ferenc távollétében – gr. Csáky Albert (a Szapáry, majd a Wekerle kormány kultuszminisztere) Hegedüs Sándor országgyűlési képviselő, a Nemzeti Torna Egylet és a Magyarországi Torna Egyletek Szövetségének elnöke, valamint gr. Hoyos László, a Monarchia párizsi nagykövete képviselte hazánkat. Feltehetően Coubertin és Csáky között már itt létrejött egy olyan megállapodás, hogy amennyiben az athéni rendezés körül problémák merülnek fel, kísérletet tesznek az I. Olimpiai Játékoknak a magyarországi milleniumi emlékünnepegy programjába illesztésére. Csak így válik érthetővé az a Siklóssy László által idézett kitétel,* miszerint Csáky 1894. október 28-án kelt levelében – tehát azzal egyidőben, amikor Coubertin Athénbe utazott, hogy a játékok körüli huza-vonának véget vessen – Szepesmindszentről arról értesíti Keményt, hogy Pestre jövet megkezdi az érdemi tárgyalásokat „a budapesti tervről”. Az ugyanis teljesen elképzelhetetlen, hogy 1894. december 21-én Kemény csupán saját elhatározásából kérte volna br. Eötvös Loránt kultuszminisztertől az 1896. évi játékok Budapestre szóló meghívóinak szétküldéséhez való hozzájárulást. Az sem kerülheti el a figyelmünket, hogy Kemény felterjesztéseiben „az olimpiai játékok előkészítő bizottságának” engedélyeztetéséről és támogatásáról van szó.

A magyar kormány 1895. március 26-án kialakított nemleges álláspontjáról Kemény a Budapest Székesfővárosi Tankerületi Főigazgatóság április 7-én kelt válaszleveléből értesült. (A szolgálati útnak megfelelően Kemény a kultuszminisztériummal csak közvetlen felettes hatóságán keresztül érintkezhetett.) A válaszlevélben felsorolt „szerény lehetőségekre”, a „tapasztalathiányra” való hivatkozás mögött a budapesti „kezdeményező lépés” elutasításának politikai indítékai húzódtak. Coubertin ajánlata

*Siklóssy László: A magyar sport ezer éve III. Budapest, 1929. OTT. 188.

mögött nem volt nehéz felfedezni a diplomáciai manővert. Az is valószínű, hogy a Budapesttel rivalizáló bécsi körök ellenlépéseit sem kívánták kiváltani azzal, hogy a „coubertini kultúr-kozmpolitizmust” ostromozó németországi sajtókampany közepette külpolitikai bonyodalmakat idézzenek elő a milleniumi emlékünnepek körül.

Amikor 1894. november 4-én Coubertin Pireuszban partraszállt, aligha sejtette, hogy athéni látogatásával olyan politikai lavina elindításában működik közre, amely a liberális kormányzat bukásához, majd az előkészítetlen és vereséggel végződő krétai háborúhoz vezetett. Érveinek fegyvertárában magával vitte a hellénrajongó Michel Bréal kívánságát, miszerint az i.e. 490-ben kivívott marathoni győzelem legendás hírvivőjének emlékére egy hosszútávfutó számot is iktassanak be a programba. Ugyanakkor gondoskodott annak kiszivároztatásáról is, hogy szükség esetén Budapest vállalkozik a játékok megrendezésére. Miután látta, hogy Trikupisz miniszterelnöktől egy bizonytalan semlegesség ígreténél többet nem tud kicsikarni, felvette a kapcsolatot a konzervatív ellenzék vezérével, Theodorasz Delijannisszal, majd Konstantin herceggel, a király egyik fiával, akik minden támogatást megígértek. A konzervatív ellenzék, a filhellén mozgalom és a Kréta felszabadításáért küzdő csoport élén a liberális párti Eleveriosz Venizelossal 1894 végére egységfrontot kovácsolt az „olimpia” ügyéből. Megszületett az első újkori olimpiai legenda: „a III. Sándor cár temetéséről hazatérő I. György királynak választania kellett a fia vagy a miniszterelnöke között...” Sokkal valószínűbb azonban, hogy miután az „osztályfrontok” összezavarodtak, a liberális párt vezető politikusán túl a polgári demokrata „Ardin” és a munkásmozgalom „Szocialista” című lapja is az olimpia mellé állt – Trikupisz elveszítette maga alól a talajt és lemondott.

A király Delijaniszt nevezte ki miniszterelnöknek. Az athéni játékok előtt megnyílt az út. Záróakkordként csak annyit, hogy Coubertin későbbiekben megírt visszaemlékezéseiben világosan utal arra, hogy a budapesti lehetőséget csak a görögök felserkentésére kívánta felhasználni.

Az athéni akadályok megszüntetése után Coubertin Ernest Callot közreműködésével rendezett gyűjtésből megoldotta a francia küldöttség kiutazási gondjait. Willibald Gebhardt német NOB tag és a berlini görög követség segítségével lecsillapította a német tornászörök felzúdulását. (Rájuk bízta az olimpiai tornaverseny szabályok kidolgozását.) Alexandre de Solms Braunfels hercegnek NOB tagságot ajánlott fel, amivel megnyugtatta az osztrák kabinetet. Az angolokra pedig az amerikai egyetemisták olimpiai előkészületeiről íratott cikkekkel igyekezett nyomást gyakorolni.

Görögországban 1895 tavaszától Konstantin herceg vette kezébe az I. Olimpiai Játékok előkészítését. Felhívására a külföldön élő görögök 332.000 drachma adománnyal, a kormány adómentességgel és olimpiai bélyegkibocsátással segítette a rendezőket. Georges Averoff alexandriai görög milliomos pedig átvállalta az egykori pánatheneai stadion újjáépítési költségeit. A Görög Olimpiai Bizottság 1895. augusztus 15-i keltezésű körlevelében hivatalosan meghirdette az első játékokat. Athén 1896. április 5–15. között „nemre, fajra és vallásra való tekintet nélkül” békés vetélkedésre hívta a világ valamennyi sportolóját.

Az Athénban lezajló I. Olimpiai játékokon 13 ország 285 versenyzővel képviseltette magát, ami egyértelműen igazolta az olimpizmus létjogosultságát. Coubertin „kísérletének” sikere egyben kifejezte a társadalmi fejlődésben végbement változásokat is. Míg az ókori Olümpia területére – a szent játékok időszakában – rabszolgákat, barbárokat és nőket nézőként sem engedtek be, az athéni játékok valóságos nemzetközi népünnepélyt képeztek. A játékok hőseit, az egykori víz-, majd levélhordó Spyros Louist, a maratoni futás győztesét honfitársai vállukon vitték a király páholyába. Az ókori olimpiák arisztokratikus löversenyszámai, – amelyekben a tulajdonosok a pusztá részvétellel is koszorút nyerhettek – „technikai okok” miatt kimaradtak a műsorból. A női sport fejlettségére utal, hogy a női versenyzők távolléte a nézőkben sem váltott ki hiányérzetet. A női sportemancipáció magányos úttörőjéről, Stamaja Rovitiról, – aki a korabeli edzési feltételek mellett elismerésre méltó 4 óra 30 perc alatt lefutotta a maratoni távot – a feminista lapok is csak az érdekességük rovatában tettek említést.

Az athéni olimpia kapcsán kiobbant belpolitikai küzdelem és az anyagi erőforrások megteremtéséért folytatott erőfeszítéssorozat a görög nemzeti újjászületés jelentős állomásának is tekinthető. A játékokra összegyűlt görög koloniák képviselői tömeggyűléseken követelték a török hódoltság alatt lévő görög területek felszabadításáért folytatott harc felújítását. S amikor 1897-ben kiobbant a harc Kréta visszafoglalásáért, a török sajtó nem egészen alaptalanul hangoztatta, hogy az I. Olimpiai Játékok megrendezése a háborús készülődés lepezésére szolgált. Más vonatkozásban ugyanez a hazafias felbuzdulás rontotta meg a viszonyt Coubertin és a görög közvélemény között, amely a játék rendezési jogának kisajtítását követelte.

A soron következő játékokon az útkeresés és a rendezés nem várt nehézségei azonban egyéb vonatkozásban is új és új kérdőjelek elé állították az olimpiai mozgalmat. Egyre világosabban kitűnt, hogy a NOB ön-

kiválasztó mechanizmusa csak a sportdiplomáciai sakkhúzások mesterfogásaival tudja áthidalni a nemzetközi sportéletre nehezedő politikai és gazdasági érdekkonfliktusokat. A párizsi játékokon (1900) teniszben és golfban megjelentek a női nem képviselői. Ezek a „női versenyszámok” azonban nem nyertek hivatalos elismerést. Az 1904-ben rendezett St. Louis-i olimpián az itteni cirkuszpark kínai, indián és néger artistáinak, tűznyelőinek és kötél-táncosainak közreműködésével lebonyolított „antropológiai nap” és az angol-búr háborút paródiázó, cowboy romantikát idéző hadijátékok üzleti show-ja alig volt több a „népek békés vetélkedésének” karikatúrájánál. Az utóbbi két olimpiát és a soronkövetkező londonit (1908) egyébként is beárnyékolták a világhiállítások rendezőinek magánszámításai. A stokholmi olimpiát (1912) viszont úgy kell tekinteni, mint az olimpizmus önállósulásának fő állomását. Ezt megelőzően azonban a csehek, a finnek és a magyarok nemzeti önérzetét sértő törekvésekre kellett megoldást találni. A magyarok végül is megtarthatták az önálló képviselői és zászlóhasználati jogukat. A csehek és a finnek esetében azonban csak kompromisszumot sikerült elérni, ami abban nyert kifejezést, hogy a győztesek eredményhirdetésekor a cseh és a finn lobogó mellett a Habsburg császári és az orosz birodalom zászlaját is felvonták.

Az említettek mellett a századforduló-korabeli rendezetlen sportállapotok, az egymásnak ellentmondó szabályok, az egyes sportágakban uralkodó szerepet játszó nemzeti szövetségek szuverénitási és hegemonia törekvései nemcsak a versenyek egységes elvek szerinti lebonyolítását gátolta, hanem a nemzetközi sportélet polgári demokratikus elveken felépülő fórumainak a megszületését is. Ezért az 1896-os athéni ülés Willibald Gebhardt javaslatára úgy határozott, hogy meggyorsítják a nemzeti olimpiai bizottságok szervező munkáját,* s egyben fokozott erőfeszítése-

*A nemzeti olimpiai bizottságok szervezése azonban sok nehézségbe ütközött. Számuk – Coubertin visszaemlékezései szerint – még az 1910-es években is csak 12–15 között mozgott. A közép- és dél-amerikai országok egy részében egymással rivalizáló bizottságok tevékenykedtek. A zavarok csak úgy lehetett végetvetni, hogy 1909-ben Coubertin kiadott egy körlevelet, amely kimondotta, hogy a kérdéses ország NOB tagjai diplomáciai tárgyalások útján teremtsék meg az egységes szervezeteket. Amennyiben ez kilátástalan, jogukban áll a nem kívánatos bizottság NOB elismerését megvonni.

Külön problémát jelentett az, hogy több országos szövetség nem ismerte el saját nemzeti olimpiai bizottságának illetékességét és követelte, hogy közvetlenül tárgyalhasson a soronkövetkező játékok rendező bizottságával. (Pierre de Coubertin: Olimpiai emlékek. Testnevelés 1935. VI. évf. 6. sz. 592–593.)

ket tesznek a különböző sportágak nemzetközi szövetségeinek létrehozására is. Nem utolsó sorban ennek volt köszönhető, hogy – a rendkívül feszült politikai viszonyok ellenére – 1900 és 1914 között a kerékpárosok, a labdarúgók, az atléták, az úszók, a teniszezők, a vívók és a birkózók is megalakították önálló nemzetközi fórumaikat.

Az 1894-es alapító értekezleten kívül 1914-ig bezárólag hat alkalommal hívtak össze olimpiai kongresszust. Valamennyit úgy kell tekintenünk, mint az olimpizmus térfoglalásának, a mozgalom elmélyítésének egy-egy állomását. A rendezvények demokratikus tartalmát nemcsak a célkitűzések fejezték ki, hanem a résztvevők nagy száma és összetétele is. A kongresszusokra a NOB tagokon kívül meghívást kaptak a nemzetközi szakszövetségek, a nemzeti olimpiai bizottságok, valamint a programban kitűzött kérdések elismert szaktekintélyei is.

Az 1898-ban Le Havre-ban tartott II. olimpiai kongresszus sportpedagógiai, egészségügyi és aktuális kérdéseket tárgyalt. E témakör hármas együttese egyértelműen kifejezte, hogy Coubertin vezetéspolitikáját a testkultúrához közvetlenül kapcsolódó tudományágak szélesebb perspektívájú döntéshozó befolyásoló szakszerűségére (logokrácia) kívánja ráépíteni. Másrészt a sportpolitikai döntések tárgyát képező fejlesztési kérdésekben a logokrácia illetékességével is ellensúlyozni akarja a sportági befelőlfordultság (technokrácia) és a hivatalsszervezeti befolyás (bürokrácia) demokratikus kibontakozást gátló törekvéseit. A kongresszust „a fizikai teljesítmény, az akarat és gondolat egységének” jegyében hívták össze. Coubertin megnyitó beszédében nyomatékosan hangsúlyozta az orvosok, pedagógusok és a sportemberek fokozott együttműködésének szükségességét, mert a sportban rejlő értékeket és nevelési tartalékokat csak így lehet közkinccsé tenni. Ugyanakkor azt is kiemelte, hogy az olimpiai mozgalom szembeszáll azokkal a törekvésekkel, amelyek a testnevelést fiziológiai kérdéssé, a sportágakat pedig egymástól független autonóm diszciplinává kívánják változtatni és ezáltal kiszakítanák a nevelési rendszerből.

A Brüsszelben lezajló III. olimpiai kongresszus (1905) – amelyen első alkalommal vett részt és szavazott (!) a sportoló nők küldöttsége – a testkultúra fejlődésének kérdéseivel és az egységes versenyszabályok ügyével foglalkozott. Coubertin elismerőleg nyilatkozott az 1901-ben beindított Északi Játékokról és a NOB támogatásáról biztosította a skandináv országok kezdeményezését. Ezen a kongresszuson kerültek napirendre az iskolák, a városi és falusi közösségek, a katonák és a nők testnevelésének fejlesztési lehetőségei is.

Az olimpiai versenyekre vonatkozó végleges és kötelező érvényű

szabályrendszert illetően azonban Coubertinnek az volt a véleménye, hogy a NOB nem vállalhatja a sporttechnikai és szakmai viták eldöntését, mert ez a nemzetközi szakszövetségek feladata. Felszólalása alapján született meg „A testgyakorlás technikai kérdései” című alapokmány, amelyben leszögezték, hogy a sportszövetségek és a világ valamennyi sporttársaságának bevonásával egységesített alapszabályokat az olimpiákat megelőzően – a versenykiírással egyetemben – meg kell küldeni a tagországoknak. Az említett határozat egyben azt is kifejezte, hogy a NOB nem kívánta kézberagadni a nemzetközi sportszervezetek irányítását.

Az olimpiai történeti művek egyértelműen feltájják, hogy az 1906-ban Párizsban összehívott IV. olimpiai kongresszus sportirodalmi és művészeti kérdéseket tárgyalt. Itt fogadták el Coubertinnek azt a javaslatát, hogy az ókori játékok mintájára tűzzenek műsorra művészeti, irodalmi, építészeti és zenei vetélkedőket. A kongresszus célkitűzése azonban nem egyszerű programbővítés volt, hanem annak az alapelvnek a kimunkálása és realizálása, hogy a kultúra szerves részekénti elismertetéséért harcoló sport és a kultúra egyéb szakterületei közötti együttműködést hogyan lehetne kiaknázni az olimpizmus fejlesztése érdekében. „Azért hívtuk össze ezt a tanácskozást – hangzott Coubertin megnyitója, – hogy megvizsgáljuk azt a kérdést, hogy a művészet és a humán tudományok meny-nyiben, hogyan és milyen formában lennének képesek részt venni a modern olimpizmus megvalósításában, hogyan tudnak bekapcsolódni az általános sportgyakorlatba, hogy nemesítsék azt, miközben maguk is hasznot húznak belőle. Ez azt jelenti, hogy kettős célunk van: egyrészt az olimpiai játékok korszerűsítésével szeretnénk megvalósítani egy elmélyülő együttműködést a művészettel és a tudománnyal, másrészt szeretnénk ezt az együttműködést a mindennapok gyakorlatában, azaz a szokásos sportrendezvények szervezésénél is kamatoztatni...”

Az 1912. évi stockholmi játékokon bevezetett szellemi olimpia első aranyérmét az „Óda a sporthoz” című költemény nyerte. A francia és német nyelven beadott pályamű jelígeje alatt két név szerepelt: G. Hohrod és M. Eschbach. Mint később kiderült, mindkettő álnév volt, a szerző pedig maga Coubertin.

A zsüri az indoklásban kifejtette, hogy „a mű francia és német szövege nem lehet fordítás. A gondolkodásmód latin eredetre vall, míg a nyelvezet nyilván germán indíttatású. Lehetséges, hogy Hohrod és Eschbach urak talán azt akarták kifejezni ezáltal, hogy az olimpiai irodalom küldetése éppen abban rejlik, hogy a szépség kultuszában hozza egymáshoz közel a népeket”. Coubertin, amikor első és egyben utolsó olimpiai arany-

érmét inkognitóban átvette és a zsüri idézett indoklását megismerte, nagy meglepéssel vette azt tudomásul. Ezért küzdött.

A szellemi vetélkedők 1948-ig szerepeltek a nyári játékok műsorán. Számos pályadíjat nyert stadionterv, költemény, festmény, szobor és történeti leírás bizonyult értékállónak. De az egyedi műveknél is nagyobb jelentőségű volt az a felismerés, hogy az olimpiai mozgalomnak tudatos kezdeményező szerepet kell játszania a sport és a tudomány közelítésében, más vonatkozásban pedig az olimpizmusnak közvetve és közvetlenül elő kell segíteni a felnövekvő nemzedékek esztétikai nevelését is.

A Lausanne-ba összehívott V. olimpiai kongresszuson (1913) sportlélektani és fiziológiai kérdésekről tárgyaltak. Coubertin itteni előadásában a testnevelés és sport személyiségformáló szerepére hívta fel a figyelmet. Pontosabban a testnevelést és a sportot mint a személyiség formálásának nélkülözhetetlen eszközét világította meg. Nyilván a kiélezett nemzetközi helyzet hatására hangsúlyozta, hogy a sportban rejlő akarat-erkölcsi tartalékokat úgy kell kifejleszteni, hogy az párosuljon a más országokból származó ellenfelek érzelmeinek elismerésével és tiszteletbentartásával is.

A VI. olimpiai kongresszus (Párizs, 1914) témáját a mozgalom kiterjesztésének kérdései az egységes versenyszabályok, továbbá a nemzetközi bíróbizottságok bevezetése képezte. A mozgalom továbbfejlesztésére irányuló törekvéseket jól példázza az, hogy a meghívottak egyenyeде olyan országokból érkezett, amelyeknek még nem voltak nemzeti olimpiai bizottságai. A nemzetközi bíróbizottságok rendszeresítését az 1912-évi stockholmi olimpia svéd bírói visszaélései váltották ki.* A többi kérdésben a már nyilvánosan is érezhető nemzetközi ellentétek és az amatőr-vita kiéleződése miatt itt érdemi döntések nem születtek. Az időközben kirobbant I. világháború miatt a játékok programjával és legfon-

*A VI. olimpiai kongresszus a bíróbizottságok összeállítását a nemzetközi sportszövetségek hatáskörébe utalta. Mindezt összevetve a III. kongresszus sportszövetségi jogokra vonatkozó határozatával egyértelmű, hogy a NOB az ún. „technikai kérdésekben” a parlamentarizmus montesquieu-i alapelveire helyezkedett. Konkrétan: a törvényhozás (szabályalkotás), a végrehajtás (nemzeti rendező bizottságok) és az igazságszolgáltatás (független nemzetközi bíróbizottságok) egymást segítő, ugyanakkor egymás túlkapasait fékező és ellenőrző intézményes szétválasztása az autokratikus hatalomösszpontosítás elkerülését, egyben a szervezeti működés zökkenőmentesebbé tételét célozta.

tosabb szabályaival kapcsolatos jegyzőkönyvek közreadására is csak 1919-ben került sor.

Az 1914. évi párizsi kongresszusnak különös jelentősége volt a NOB presztizspolitikája szempontjából. Coubertinnek a francia külügyminisztériumban levő ellenfelei ugyanis 1910-ben egy hivatalos okmányban közölték, hogy a „francia kormány nem ismeri el az olimpiai játékokat”. Feleletként Coubertin négy évvel később Párizsba hívta össze a NOB kongresszusát. A meghívó mottójaként a játékok felújításának huszadik évfordulójáról való ünnepi megemlékezést választotta. Nem minden célatosság nélkül itt mutatta be az általa tervezett ötkarikás olimpiai lobogót is. „Az öt karika, a kék, a sárga, a zöld, a vörös és a fekete – hangsúlyozta előterjesztési javaslatában – az öt világrészt jelképezi, amelyek ezen túl elismerik az olimpiai mozgalmat és készek arra, hogy részt vegyenek annak termékeny vetélkedéseiben. A fehér alapszín – a hatodik – pedig lehetővé teszi, hogy kivétel nélkül valamennyi ország nemzeti színei képviselve legyenek...”

Az ún. „NOB session”-okat (közgyűlések) illetően úgy határoztak, hogy azokat 1894-től, illetve 1896-tól évenként egy alkalommal hívják össze.

Az I. világháború előtti közgyűlések színhelye:

1. Párizs, 1894; 2. Athén, 1896; 3. Le Havre, 1897; 4. Párizs, 1901; 5. Párizs, 1903; 6. London, 1904; 7. Brüsszel, 1905; 8. Athén, 1906; 9. Hága, 1907; 10. Berlin, 1909; 11. Luxemburg, 1910; 12. Budapest, 1911; 13. Bázél, 1912; 14. Stockholm, 1912; 15. Lausanne, 1913; 16. Párizs, 1914.

A Párizsban lezajló – sorrendben negyedik – közgyűlésen (1901) a rendezési jogért való versengés (St. Louis – Chicago), az amatőrizmus és a versenyszabályok egységesítésének hármas programjával kellett szembenézni. Az amatőr-kérdés felvetését – a párizsi világhiállítás rendezőinek anyagi juttatásairól kiszivárgott híreken kívül – az indokolta, hogy az athéni és párizsi játékokon külön kategóriában engedélyezték a hivatásos vívómesterek szereplését. A párizsi játékokon (1900) még külön versenyeket is rendeztek a legjobb hivatásos párbajtőrözők között, illetőleg a mesterek és az amatőrök részvételével. Mindkét versenyt egy hivatásos francia vívómester, Albert Ayat nyerte, akit éppúgy besoroltak az olimpiai győztesek közé, mint a többi sportág amatőrjeit. Az egységes versenyszabályok kidolgoztatását elsősorban a vívásban érdekelt olasz és francia NOB-tagok szorgalmazták, hogy versenyzőik ne legyenek kitéve az 1904-es St. Louis-i olimpia tengerentúli rendezői által meghatározott önkényes

bíráskodásnak. Javaslatukra 1903-ban elfogadásra került az alapelveiben Nagy Béla által kidolgozott vívókódex, amely a többi olimpiai sportág szabályainak összehangolásához is mintául szolgált.

A nők olimpiai részvételével kapcsolatos vitában egy olyan elvi határozat született, hogy részvételüket a NOB nem propagálja, de megfelelő létszámú jelentkező (legalább hét fő) esetén a soron következő játékokon ijátszatban is indulhatnak.

A sorrendben nyolcadik közgyűlésre 1906-ban az Athénben rendezett pánhellén olimpiai játékok kapcsán került sor. Coubertin távollétében itt olyan kalandor akciók kezdődtek, amelyek az alapító kongresszuson elfogadott elveket fenyegették. A görög király az egyik királyi hercegnek NOB tiszteletbeli taggá való felvételét szorgalmazta. A német és a svéd küldöttség olyan indítványt terjesztett elő, hogy az athéni játékok szervező bizottságát alakítsák át egy új NOB-bá, amelynek tagjait az egyes kormányok delegálták volna. S abból sem csináltak titkot, hogy a NOB zsidó származású tagjait, Jiří Guth-Jarkovskýt és Kemény Ferencet „persona non grata”-nak akarták minősíteni. Ilyen és hasonló törekvések ütötték fel fejüket a francia politikai körökben is. „Valamennyi francia sportszövetség egyetért abban, ... hogy nem ismerik el az olimpiai játékokat, és azokon nem vesznek részt, ha az olimpiai bizottság nem kizárólag az ő elképzelésüknek megfelelően tevődik össze”, – írta 1907. január 16-án Georges Prade a *Le Monde*-ban. A különféle érdekcsoportosulások azonban egyrészt önmaguktól, másrészt Coubertin kifinomult diplomáciai lépései következtében széthulltak. Jiří Guth Jarkovský maradt és Kemény Ferencet sem a NOB zárta ki, hanem a magyarországi sportpolitikai körök nyomására mondott le tagságáról.

Az I. világháború előtti olimpiai mozgalom korszakváltó fejezetét az 1908-as londoni és az 1912-es stockholmi játékok között eltelt négy év képezte. Ekkor kerültek napirendre azok a kérdések, amelyek eldöntése korszerű alapokra helyezte a nyári olimpiai játékok programját. A NOB nemzetközi tekintélyének emelésében nagy szerepe volt a luxemburgi közgyűlésnek (1910), ahol Eyschen miniszterelnök személyében először nyilatkozott egy ország aktív vezető politikusa elismerően az olimpizmus kulturális missziójáról. A szorosabb értelemben vett szakmai előrelépések sorozatát az 1911. évi budapesti tanácskozás alapozta meg. A Magyar Tudományos Akadémia dísztermében lezajló ülészak megnyitó előadását Coubertin tartotta. A stockholmi műsor ismertetése során bejelentette, hogy Balck svéd tábornok beszámol majd egy hazájában lefolytatott kísérleti versenysorozatról, amely új sportág bevezetését eredményezheti.

„Lennie kell ugyanis – mondotta – egy összetett próbának, a férfiaság legjobb mércéjének, amely leginkább leméri, mire is képes az ember. Ez talán egy összetett sportág, esetleg az öttusa lesz.”

Balck javaslata abból indul ki, hogy a századforduló harcászatainak legrészletesebb ágazataira való felkészítés nincs szinkronban az ókori görögség archaikus korának szükségleteivel. (Ezt mutatta az antik pentatlon 1906. évi Athéni Pánhellén Játékokon lefolytatott felélesztési kísérletének mérsékelt sikere is.) Javaslata alapjaként a korabeli hírvivők elképzelt megpróbáltatásait jelölte meg: „A futár kötelességteljesítés közben elveszti lovát, leszúrja ellenségeit, pisztolylövésekkel fedezi tovább az útját; nem ismer természeti akadályokat, átússza a folyót és ismeretlen terepen futva eljuttatja rendeltetési helyére a parancsot; így segíti győzelemre csapatát.” Ebből az elképzelt feladatkörre való felkészítésből magából következett: a lovaglás, vívás, pisztolylövés, úszás és terepfutás számokból álló modern öttusa.

Ugyancsak itt merült fel olasz javaslatra a téli sportok önálló olimpiáinak bevezetése. A legnagyobb meglepetésre azonban a skandináv küldöttek mereven elzárkóztak előle. A svédek a Stockholm mellett hagyományosan sorra kerülő Északi Játékok, a norvégok pedig a Holmenkollen versenyeik sikerét féltették a konkurenciától. Egy évvel később Bazelben a stockholmi játékok műsorának vitáján a svédek terjesztették elő, de ők sem tudták keresztülvinni, mert ekkor pedig a tengerentúli országok NOB-tagjai tiltakoztak ellene.

A londoni és a stockholmi olimpia tapasztalatai alapján jónéhány olyan korszerűsítő gondolat született, amelyet az elkövetkezőekben hasznosítottak. Így például csökkenteni kell az egyes versenyágakban az egy nemzet által indítható versenyzők számát tizenkettőről háromra. A küzdősportokban, elsősorban a birkózásban, a versenyzők megnövekedett állóképessége következményeként elhúzódó küzdelmeket menetidőhöz kellene kötni. Be kellene vezetni a pontozásos értékelési lehetőségeket. Mérsékelni lehetne a programot azokban a számokban – mint például az atlétikában (a helyből ugrások, a pentatlon és a dekatlon), a súlyemelésben (az egy- és kétkaros emelések) – ahol azonos alapképességek alapján lehet nyerni. Továbbá felmerült az a javaslat, hogy az elfogult bíráskodás megelőzésére valamennyi sportágban nemzetközi zsűrit kell bevezetni. Olyan sorsolási rendszereket kell készíteni, amelyek nem kedveznek a hazaiak terepismeretének. Szorgalmazták azt a gondolatot is, hogy nemzetközi szövetségeket kell alapítani a vívás, valamint a köny-

nyű- és a nehéztatlétika körébe sorolt sportágak versenyzési problémáinak szabályozására.

Az említett kérdéseket a budapesti (1911), stockholmi (1912), lausannei (1913) és párizsi (1914) közgyűléseken dolgozták fel. Jelentősük mindenekelőtt abban van, hogy:

- a) felismerték a sportélet belső fejlődésének integrációját és differenciációját;
- b) szentesítették az olimpizmus függetlenségét a különféle kiállításoktól és más rendező szempontoktól;
- c) lépéseket tettek annak érdekében, hogy az olimpiai mozgalom túllépjen Európa és Észak-Amerika határain. Coubertin felvetette a gyarmati népek bekapcsolásának lehetőségét és a béke ügyének fokozott ápolását. Ezt fejezte ki külsőleg a szimbólumként elfogadott ötkarikás jelvény is. Előrelátásának egyik jelentős megnyilatkozása volt a sportautonómia támogatása (Ausztrália, Dél-Afrikai Unió, Magyarország, Csehország és Finnország esetében);
- d) intézkedéseket tettek a programok állandósítására és a játékok tervszerű előkészítésére. A hatodik játékokat (1916) Berlinnek, a hetediket (1920) Budapestnek szánták;
- e) különféle ellentmondások megakadályozása érdekében megerősítették az amatőr szabályokat;
- f) hosszas sportdiplomáciai erőfeszítéseik eredményeként enyhült az amerikai és angol atléta-feszültség. Tárgyalóasztalhoz ült a nehéztatlétika „észak blokkja” (skandináv országok), a német, a francia, a magyar és az amerikai küldöttekkel. A NOB égisze alatt létrejött az atléták, a vívók és a birkózók nemzetközi szövetsége.

Az olimpiai mozgalom fejlődését hűen tükrözi a játékokon résztvevő országok számarányának egyenletes növekedése. Alapító tagok: Ausztrália, Ausztria, Chile, Dánia, Egyesült Államok, Franciaország, Görögország, Hollandia, Magyarország, Nagy-Británia, Németország, Svájc és Svédország, 1900-tól 1914-ig bekapcsolódó országok: Belgium, Csehország, Dél-Afrika, Egyiptom, Finnország, Izland, Japán, Kanada, Kuba, Luxemburg, Norvégia, Olaszország, Oroszország, Spanyolország, Törökország, Portugália, Románia, Szerbia, Új-Zéland.

A kibontakozás további hullámát azonban egy időre visszavetette a világháború. Az 1914. évi párizsi kongresszust követően Coubertin a visszavonulás gondolatával foglalkozott. Közvetlen munkatársai azonban úgy vélték, hogy Coubertin lemondása az adott nemzetközi helyzetben a

szétesés sorsára juttatná az egész szervezetet. Az olimpiai mozgalom megteremtésének vezéralakja a mozgalom „életbentartásának” diplomáciai sakkhúzásai terén is kiemelkedő képességekről tett tanúságot. A Belgium elleni német invázió után a NOB egyik angol tagja, Theodore A. Cook olyan követelésekkel lépett fel, hogy a központi hatalmak képviselőit zárják ki a testületből, az 1916. évi játékok Berlinnek ítélte rendezési jogát vonják vissza és adják oda valamelyik semleges országbeli városnak. Coubertin – arra az íratlan testületi megállapodásra hivatkozva, hogy a NOB-nak úgy kell léteznie, ahogy békeidőben megalakult – elutasította az egységbontó javaslatot. Véleményén akkor sem változtatott, amikor Cook viszontvásként lemondott a NOB-tagságról. A játékok áthelyezésére vonatkozó követelésektől pedig azzal az indokkal zárkozott el, hogy a németek nem mondták le a rendezést. Az alapszabály viszont azt mondja, hogy „egy olimpiát lehetséges meg nem tartani”, de azt már nem, hogy sorszámát, időrendjét és helyét is meg lehet változtatni. A további nézetkülönbségek kiéleződésének pedig úgy vette elejét, hogy az ellenségeskedések időtartamára felfüggesztette a szokásos évi közgyűléseket.

A kiélezett nemzetközi helyzetben hasonló veszélyt rejtett magában az olimpiánként változó igazgatási központ kérdése is. Mivel 1914-ben még nem lehetett előre látni sem a háború időtartamát, sem annak kimenetelét, félő volt, hogy a németek – az 1916. évi játékok előkészületeire hivatkozva – fel fogják vetni a NOB-székhely Berlinbe való áthelyezési javaslatát. Ugyanakkor Coubertin az olimpiai mozgalmat függetleníteni kívánta a két hatalmi csoport közvetlen politikai nyomásától is. Ezért a háborús zavart kihasználva, 1915. április 10-én a Svájci Államszövetség elnökének támogatásával Lausanne-ban létrehozta a NOB állandó igazgatási központját. Később a város vezetői a Mon Repos-palotát bocsátották a rendelkezésére, amely jelenleg is a NOB székhelye.

Az újkori olimpizmus létrejöttének hatása a századforduló testkultúrájára

Az ókori tradíciókat felelevenítő újkori olimpiai mozgalomnak a testkultúra továbbfejlődésében játszott szerepe nagy vonásokban a következőkben foglalható össze:

1. Hatására tömegével jöttek létre a nemzeti és nemzetközi szakszövetségek.
2. A népek közötti érintkezésnek olyan területei és formái alakultak

*Az olimpiai játékok főbb mutatói
1896 és 1912 között*

Sor- szám	Színhely és a rendezés éve	A részt- vevő ország- gok	A részt- vevő sportolók ffi/nő	Sport- ágak	Versen- y- számok
I.	Athén 1896	13	285/–	10	42
II.	Párizs 1900	20	1066/11	14	60
III.	St. Louis 1904	11	496/8	13	76
IV.	London 1908	22	2059/36	21	104
V.	Stockholm 1912	28	2541/57	15	106

ki, amelyeknek létfeltétele a béke, a sportteljesítmény egységes nemzetközi normák által meghatározott összemérése.

3. Elkészültek az első, huzamosabb ideig érvényben levő nemzetközi versenyszabályok.

4. Bevezették a kor, a nem és a súly szerinti kategóriákat.

5. Versenyeivel és bemutatóival elősegítette a sportágak elterjedését; ösztönzést adott az új sportágak kialakulására.

6. A versenyzők tapasztalatai állandóan bővültek és közkinccsé váltak. Elterjedtek a legfejlettebb felkészítési módszerek.

7. Az olimpia fellendítette a sport- és rekordteljesítmények fejlődését. Szokássá vált a világcúcsok és a legfontosabb eredmények nyilvánartásba vétele.

8. Meggyorsult a sportteljesítmények építkezése. Létrejöttek a stadionok, korszerűsödött és világszerte egyöntetűvé vált a sportolók technikai, taktikai és egészségügyi előkészítése.

9. A nemzetközileg is hivatalos elvként elfogadott amatőrizmus fékezte a sporton belüli elidegenedés folyamatát és jelentős akadályokat képezett a „sporteszmével” való visszaélési törekvések előtt.

10. Meghirdette a sportszerűsége nevelést és a faji megkülönböztetés elleni harcot. Egy táborba gyűjtötte és közös munkára kényszerítette az egymással szembenálló, különböző testgyakorlati ágak elveit. A sportvetélkedés nemzetközileg elfogadott értéknormáival kihatott az iskolai testnevelés reformjára, közvetve lökést adott az átszarmaztatásra kerülő mozgásműveltségi anyag korszerűsítésére és a tudományos kutatásra.

11. Felkeltette az eddig egymást alig ismerő országok és népek egymás iránti érdeklődését.

12. Kifejezőjévé vált annak a hatalmas integrálódási folyamatnak, amely szervezetileg és a felkészülés ritmusát illetően szinte napjainkig meghatározója maradt a világ versenysportjának.